

Sveriges mest spännande och avgörande decennium 1210 talet.

Av Fale Bure Akademin hedersordförande Sten Rigedahl

Sverige som självständig stat var i sin linda. Småkungarnas och Smålandens tid höll på att rinna ut. Striden om makten fördes mellan stormannaätter. Stenkilska ätten hade dött ut. Kvar fanns Sverkerätten och Eriksätten. Kampen om makten följdes och leddes delvis från den katolska kyrkan med säte i Rom.

I symbios med danska kungamakten fanns Hvidesläkten med Ebbe Sunesson i täten. Släktskapen mellan medlemmar i de släkter som gjorde anspråk på makten i de nordiska länderna var också en faktor att räkna med. Regerande ätt i Sverige, om uttrycket tillåts, var Sverker, vars mor varit av dansk kungasläkt. Knut Erikssons syster hade varit gift med kung Sverre av Norge.

Nu var Knut död och jarlen Birger Brosa såg till att Knuts söner Jon, Joar, Knut och Erik vistades som en slags gisslan på Visingsös Näs, dåvarande ”rikscentrum”. Sönerna flydde därifrån över Vätterns vatten och blev av Sverkers män anfallna på kungsgården Älgårås, dit de tagit sin tillflykt. Förutsättningarna att försvara sig där var små och alla bröderna utom Erik dödades.

Fale den unge som tjänat som smådräng och väpnare för pojkarna var den som räddade Erik och flydde med honom norrut med avsikt att skaffa hjälp från de norska stormännen. Ritten norrut gick mot Fale Bures borg i Skön Medelpad och Sverkers män var dem i hälarerna. Man red genom Tivedens skogar och på en ö i Skagern på gränsen mellan Västergötland, Värmland och Närke vilade de två flyktingarna ut. Skagern med Gullspångsälven är också gränsen mellan Götaland och Svealand och hade alltså i dåtida Sverige ett synnerligen viktigt strategiskt läge. Sjöns yta är ca. 20 * 10 km och Faleön låg lagom långt från land och lagom otillgängligt i Edsviken. Folkminnet om händelsen har gett den dess nuvarande namn. På ön finns spår av försvarsfästen.

Södra Råda i Värmland har i senare tid gjorts känt av Selma Lagerlöf i En Herrgårdssägen och i Gösta Berlings saga liksom branden 2001 av dess Gamla Kyrka, kulturskatten, på näset mellan Väneren och Skagern.

Hur som, enligt 15 och 1600-talsprästerna i Skön, som vår förste riksantikvarie Johannes Bureus träffade, ska ritten till Norge tagit vägen över just Skön i Medelpad och senare eventuellt över Ramsele, se Adolf Rådes Fales ring, till Norge och vännerna där. Erik klarade sig alltså upp till Fales fäste, borgen på den blivande kyrkbacken i Skön. Borgen anfölls säkerligen av Sverkers utsända män och köpmanssonen och upptäcktsresaren i eget land Abraham Hülphers vittnar 500 år senare om hur pilmärkena på porten till den gamla borgen, som då länge varit Sköns församlings första kyrka, fanns kvar. Tyvärr användes klenoden som kulhinder på skjutbanan ännu litet senare och fördärvades. Kyrkan/Borgen revs av en självsvåldig kulturnihilist, den allsmåttige prosten Josef Backlund.

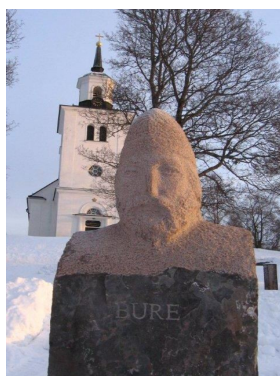
Minnesmärket vid Lena

Resten är historia. I detta fall Sveriges historia som enad nation. Slaget vid Lena 1208 där Ebbe Sunesson, danska Hvideättens nestor, dödades tillsammans med den danska hären, som gick ned sig i det närbelägna Helveteskärret. Sverker flydde och försökte återsamla sig till slaget vid Gestilren 2010 men där gick det riktigt dåligt. Fale den unges män nedgjorde Sverker och hans danska legomän.

Fale själv fick som förläning av Erik, Medelpad, Ångermanland upp till Strinne och en del av Jämtland och också släktens vapen förbättrat, som alltså var rikets första adelsvapen. Det finns på hans gravsten fortfarande förvarad, nu i Sköns nya kyrka. Skölden med den böjda pansrade armen, hjälmen därovanför och de norska stridsyxorna.

Fanan från striderna skänktes till Snorre Sturlasson, som själv kom att gå en våldsam död tillmötes och bli mördad hemma på sitt Island. Erik själv blev den förste svenske kungen att bli krönt genom biskop Vergilius.

Allt detta fanns berättat om i en bok som Fale den unge eller kanske hans son Herse skrivit och som förvarades i Sköns kyrka. Den hämtades 1572 av krigsöversten Johan Siggesson, som ville visa den för Johan III för att bli adlad och värdig sin tilltänkta brud Anna av Svartingtorp, dotter till Sten Sture d.y. Allt blev som Johan tänkt sig men boken försvann vid danskarnas härjningar. Kalmar brändes 1611 av danskarna och Åby kyrka därintill har brunnit flera gånger.

Bure/Fale den unge statyn

Fale den unge har 2013 själv fått en minnesstaty med sitt vapen rest av Fale Bure Akademin vid Sköns kyrka i Medelpad. Vid invigningen på pingstdagen vaktade riddare till häst med återigen Fales vapen på sköldarna. Året därpå 2014 hölls åter minnesgudstjänst över Fale vid samma tid.